

A TANTÁRGY ADATLAPJA

1. A képzési program adatai

1.1 Felsőoktatási intézmény	Babeş-Bolyai Tudományegyetem
1.2 Kar	Történelem és Filozófia Kar
1.3 Intézet	Magyar Történelmi Intézet
1.4 Szakterület	Neveléstudományok
1.5 Képzési szint	Mesteri (MA)
1.6 Szak / Képesítés	Történelem - didaktika

2. A tantárgy adatai

2.1 A tantárgy neve	Anyagi kultúra Európában és Erdélyben a középkorban és kora újkorban (HMM1103)						
2.2 Az előadásért felelős tanár neve	Dr. Lupescu Mária-Magdolna egyetemi docens						
2.3 A szemináriumért felelős tanár neve	Dr. Lupescu Mária-Magdolna egyetemi docens						
2.4 Tanulmányi év	I	2.5 Félév	1	2.6. Értékelés módja	Vizsga	2.7 Tantárgy típusa	Szaktantárgy/ Kötelező

3. Teljes becsült idő (az oktatási tevékenység féléves óraszama)

3.1 Heti óraszám	3	melyből: 3.2 előadás	2	3.3 szeminárium/labor	2
3.4 Tantervben szereplő össz-óraszám	56	melyből: 3.5 előadás	28	3.6 szeminárium/labor	28
A tanulmányi idő elosztása:					óra
A tankönyv, a jegyzet, a szakirodalom vagy saját jegyzetek tanulmányozása					32
Könyvtárban, elektronikus adatbázisokban vagy terepen való további tájékozódás					32
Szemináriumok / laborok, házi feladatok, portofóliók, referátumok, esszék kidolgozása					31
Egyéni készségfejlesztés (tutorálás)					10
Vizsgák					10
Más tevékenységek:					
3.7 Egyéni munka össz-óraszama	115				
3.8 A félév össz-óraszama	42(fizikai) +115(konven.)= 157				
3.9 Kreditszám	6				

4. Előfeltételek (ha vannak)

4.1 Tantervi	<ul style="list-style-type: none"> • hasznos, ha a hallgató alapképzésen középkori régészeti és művészettörténelmi előadásokon vett részt
4.2 Kompetenciabeli	<ul style="list-style-type: none"> • magyar forrásnyelv és paleográfiai ismeretek ajánlottak

5. Feltételek (ha vannak)

5.1 Az előadás lebonyolításának feltételei	<ul style="list-style-type: none"> • vetítógép szükséges • a jelenlét erősen ajánlott
5.2 A szeminárium / labor lebonyolításának feltételei	<ul style="list-style-type: none"> • vetítógép szükséges • 70%-os aktív jelenlét kötelező • a szemináriumi könyvészet ismerete kötelező

6. Elsajátítandó jellemző kompetenciák

Szakmai kompetenciák	<ul style="list-style-type: none"> • fogalmi és tárgyi ismeretek elsajátítása • a tárgy ismeretéhez szükséges módszerek elsajátítása • a módszerek helyes használata a szakmán belül • képesség az elsajátított információk továbbadására írásban és szóban • tudományos dolgozat és referátum elkészítése források és szakirodalom felhasználásával
Transzverzális kompetenciák	<ul style="list-style-type: none"> • esettanulmányok feldolgozása és értékelése • a szakmai feladatok teljesítése a tudományos etika szabályainak betartásával • az elsajátított alapismeretek felhasználása más, a történelemmel rokon szakterületek helyzeteinek, eseményeinek leírásában

7. A tantárgy célkitűzései (az elsajátítandó jellemző kompetenciák alapján)

7.1 A tantárgy általános célkitűzése	<ul style="list-style-type: none"> • cél, hogy a mesterképzős hallgatók Erdély középkori és kora újkori anyagi kultúráját átfogó struktúrák keretében és segítségével ismerjék meg • általános cél, hogy az erdélyi középkori és kora újkori anyagi kultúra minden szegmenséről a hallgatók átfogó ismereteket szerezzenek • ehhez biztosan kell tájékozódniuk az anyagi kultúra hazai és nemzetközi szakirodalmában, ismerniük kell az ezekből kirajzolódó módszertani feldolgozásokat, eszközöket • a kurzus során elsajátított elméleti ismeretek megteremtik azt az alapot, amin az anyagi kultúra gyakorlati vonatkozásait vizsgálni tudják
7.2 A tantárgy sajátos célkitűzései	<ul style="list-style-type: none"> • kívánatos cél, hogy a hallgatók képesek legyenek a kritikus gondolkodásra, és kreativitásuk fejlődjék • lényeges, hogy felismerjék az az erdélyi középkori és kora újkori anyagi kultúra jelentőségét és szerepét az általános kultúra keretén belül • szakmaspecifikus ismeretek elsajátítása: életmódtörténeti és a tárgyi kultúra körébe tartozó ismeretek, valamint a szellemi kultúra elmélete és története.

8. A tantárgy tartalma

8.1 Előadás	Didaktikai módszerek	Megjegyzések
1. téma: Bevezetés: az előadás tárgyának és céljainak ismertetése; az anyagi kultúra meghatározása és tárgyköre; fogalmak ismertetése; az anyagi kultúra nyugati szakirodalma.	Vetített előadás, Kommunikáció	
2. téma: az anyagi kultúra kutatásának interdiszciplináris jellege; történeti, gazdaságtörténeti iskolák; különös hangsúly a közép-európai térség hasonló jellegű intézeteinek és az ott folyó kutatások bemutatásán	Vetített előadás, Kommunikáció	
3. téma: az anyagi kultúra kutatása Magyarországon és Erdélyben; történeti, művelődéstörténeti iskolák; interdiszciplináris kutatás, a 19. századtól a jelenig	Vetített előadás, Kommunikáció	
4. téma: az anyagi kultúra forrásai I. Írott források	Vetített előadás, forráselemzés	
5. téma: az anyagi kultúra forrásai II. Tárgyi emlékek	Vetített előadás, Kommunikáció	
6. téma: az anyagi kultúra forrásai III. Egykorú ábrázolások	Vetített előadás, Kommunikáció	
7. téma: anyagi kultúra és életmód	Vetített előadás, Kommunikáció	
8. téma: anyagi kultúra és élelmezés	Vetített előadás, Kommunikáció	
9. téma: anyagi kultúra és állattartás	Vetített előadás, Kommunikáció	
10. téma: anyagi kultúra és kézművesség	Vetített előadás, Kommunikáció	
11. téma: anyagi kultúra és kereskedelem	Vetített előadás, Kommunikáció	
12. téma: anyagi kultúra, erdő- és vízgazdálkodás	Vetített előadás, Kommunikáció	
13. téma: anyagi és szellemi kultúra kapcsolata I. temetkezés a középkorban	Vetített előadás, Kommunikáció	
14. téma: anyagi és szellemi kultúra kapcsolata II. temetkezés a kora újkorban	Vetített előadás, Kommunikáció	

KÖNYVÉSZET

Braudel, Fernand: *Anyagi kultúra, gazdaság és kapitalizmus. XV–XVIII. század. A mindennapi élet struktúrái: a lehetséges és a lehetetlen.* Bp., 1985 (kijelölt fejezetek).

Chilton, Elizabeth S.: „Meanings and Meaningful Materials: An Introduction.” In Eadem (ed.): *Material Meanings. Critical Approaches to the Interpretation of Material Culture.* Salt Lake City: University of Utah Press, 1999, 1-6.

Domanovszky Sándor (szerk.): *Magyar Művelődéstörténet.* I-V. Bp. 1939-1942.
(<http://www.mek.oszk.hu/09100/09175/html/index.html>)

Hanák Péter: „Életmód és gondolkodásmód – történelmi összefüggésben.” *Magyar Tudomány, Új folyam* 25 (1980): 84-90. (<http://epa.oszk.hu/00000/00003/00017/197-204.html>)

Jakó Zsigmond: „Az otthon és művészete a XVI–XVII. századi Kolozsváron.” In: *Emlékkönyv Kelemen Lajos születésének nyolcvanadik évfordulójára*. Kvár, 1957, 361-393.

(<http://www.unitar.hu/Tudastar/1951-2000/Kelemen-Lajos-emlekkonyv/361-otthon-muveszet-Kolozsvaron.pdf>)

Kocsis Edit – Laszlovszky József – Sabján Tibor – Takács Miklós – Tomka Gábor: „Középkori anyagi kultúra – Középkori régészet.” In: Vissy Zsolt (szerk.): *Magyar régészet az ezredfordulón*. Budapest, 2003, 397-404.

(http://www.ace.hu/curric/elte-archeometria/irodalom/Magyar_regeszeti_az_ezredfordulon.pdf)

Kubinyi András: „A középkori anyagi kultúra kutatása és néhány módszertani problémája.” *Aetas*, 1990/3: 51-60. (http://acta.bibl.u-szeged.hu/40436/1/aetas_1990_003_051-068.pdf)

Kubinyi András – Laszlovszky József (Hrsg.): *Alltag und materielle Kultur im mittelalterlichen Ungarn*. (Medium Aevum Quotidianum 22.) Krems, 1991.

Kubinyi András – Laszlovszky József – Szabó Péter (szerk.): *Gazdaság és gazdálkodás a középkori Magyarországon: gazdaságtörténet, anyagi kultúra, régészet*. Budapest, 2008 (kijelölt fejezetek, fénymásolat az Erdélyi Múzeum-Egyesület Könyvtárában).

Kühnel, Harry: „Ziele der Erforschung der Sachkultur des Mittelalters.” *Rotterdam Papers*, 4 (1982): 119-130.

Moulin, L.: *La vie quotidienne des religieux au Moyen Age*. Paris, 1978.

Pastoreau, Michel: *La vie quotidienne en France et en Angleterre au temps des chevaliers de la Table ronde*. Paris, 1976.

Piponnier, François: *Les sources de l'histoire de la culture matérielle à la lumière des recherches récentes*, Die Erforschung von Alltag und Sachkultur des Mittelalters – Öst. Akademie der Wissenschaften Phil.-Hist. Klasse, Sitzungsberichte, Bd. 433. – Veröffentlichungen des Instituts für mittelalterliche Realienkunde Österreichs Nr. 6. Wien 1984.

Radvánszky Béla: *Magyar családélet és háztartás a XVI. és XVII. században*. I – III. k. Reprint. Bp., 1986. (<http://digitalia.lib.pte.hu/?p=1445>)

Riello, Giorgio: „Things that Shape History. Material Culture and Historical Narratives.” In Karen Harvey (ed.): *History and Material Culture. A Student's Guide to Approaching Alternative Sources*. Abingdon and New York: Routledge, 2009, 24-46.

Ritoók Á.-Simonyi E. (szerk.): *A középkori templom körüli temetők kutatása*. (Opuscula Hungarica VI.) Bp. 2005. (Erdélyi Múzeum-Egyesület Könyvtára)

Roslanowski, Tadeusz: „Les études médiévales en Pologne après 1945.” *Anuario de estudios medievales*, 8 (1972-1973).

Szabó, Péter: *A végtisztesség. A főúri gyászszertartás, mint látvány*. Budapest, 1989.

Szende Katalin: *Otthon a városban. Társadalom és anyagi kultúra a középkori Sopronban, Pozsonyban és Eperjesen*. (Társadalom- és művelődéstörténeti tanulmányok 32.) Bp., 2004.

(https://www.academia.edu/19698955/Otthon_a_városban._Társadalom_és_anyagi_kultúra_a_középkori_Sopronban_Pozsonyban_és_Eperjesen._At_home_in_the_town._Society_and_material_culture_in_medieval_Sopron_Pozsony_and_Eperjes_Budapest_MTA_Történettudományi_Intézete_2004._318_pp)

Zimányi Vera (szerk.): *Életmód és anyagi kultúra a XVII-XVIII. században*. Bp., 1994.

AJÁNLOTT:

Andrén, Anders: *Between Artifacts and Texts: Historical Archaeology in Global Perspective*. New York–London, 1998.

Dyer, Christopher: *Standards of Living in the Later Middle Ages: A Social Change in England, c. 1200-1520*. Cambridge, 1989.

Uő: *Everyday Life in Medieval England*. London, 1994.

Szende Katalin: „A soproni polgárság anyagi kultúrája a késő-középkorban.” *Aetas*, 1990/3: 69-123. (http://acta.bibl.u-szeged.hu/40437/1/aetas_1990_003_069-123.pdf)

8.2 Szeminárium / Labor	Didaktikai módszerek	Megjegyzések
1. téma: a félévi szemináriumi tematika, a szemináriumi követelmények és a szeminárium menetének ismertetése	Megbeszélés	
2. téma: az anyagi kultúra historiográfiája	Beszélgetés, vita	
3. téma: az anyagi kultúra tárgycsoportjai I. Ékszerek	Referátumok bemutatása, beszélgetés	
4. téma: az anyagi kultúra tárgycsoportjai II. Ruházat	Referátumok bemutatása, beszélgetés	
5. téma: az anyagi kultúra tárgycsoportjai III. Ágynemű és egyéb lakástextil	Referátumok bemutatása, megbeszélés	
6. téma: az anyagi kultúra tárgycsoportjai IV. Edények	Referátumok bemutatása, megbeszélés	
7. téma: az anyagi kultúra tárgycsoportjai V. Kegytárgyak	Referátumok bemutatása, megbeszélés	
8. téma: az anyagi kultúra tárgycsoportjai VI. Fegyverek	Referátumok bemutatása, megbeszélés	
9. téma: az anyagi kultúra tárgycsoportjai VII. Szerszámok, munkaeszközök	Referátumok bemutatása, beszélgetés	
10. téma: az anyagi kultúra tárgycsoportjai VIII. Mezőgazdasági termékek	Referátumok bemutatása, beszélgetés	
11. téma: az anyagi kultúra tárgycsoportjai IX. Könyvek, pénz	Referátumok bemutatása, beszélgetés	
12. téma: Anyagi kultúra – nemesi és polgári életforma	Beszélgetés, vita	
13. téma: anyagi és szellemi kultúra kapcsolata: zarándoklatok	Referátumok bemutatása, beszélgetés	
14. téma: anyagi és szellemi kultúra kapcsolata: posztmortális szolgáltatások	Referátumok bemutatása, beszélgetés	

FORRÁSOK

Apor Péter: *Metamorphosis Transylvaniae* <http://mek.oszk.hu/08600/08639/08639.pdf>

B. Nagy Margit: *Váarak, kastélyok, udvarházak, ahogy a régiek látták*. Buk., 1973. <http://adatbank.transindex.ro/cedula.php?kod=823>

Erdélyi testamentumok I. Hadviselő székelyek végrendeletei. Háromszék. Vál., a bev. tan. írta és jegyz.-kel összeáll. Tüdős S. Kinga. Marosvásárhely, Mentor, 2003.

Erdélyi testamentumok II. Erdélyi nemesek és főemberek végrendeletei, 1551-1600. Vál., a bev. tan. írta és jegyz.-kel összeáll. Tüdős S. Kinga. Marosvásárhely, Mentor, 2006.

Erdélyi testamentumok III. Erdélyi nemesek és főemberek végrendeletei, 1600-1660. Vál., a bev. tan. írta és jegyz.-kel összeáll. Tüdös S. Kinga. Marosvásárhely, Mentor, 2008.

Erdélyi testamentumok IV. Erdélyi nemesek és főemberek végrendeletei, 1601-1723. Vál., a bev. tan. írta és jegyz.-kel összeáll. Tüdös S. Kinga. Marosvásárhely, Mentor, 2011.

Kovács Kiss Gyöngy (szerk.): *A kolozsvári osztóbírói intézmény és a kibocsátott osztálylevelek.* Kolozsvár, Korunk-Komp-Press, 2012.

KÖNYVÉSZET

Berta Péter: „A túlélők teendői (A posztmortális szolgálatok rendje későközépkori városaink vallásos közösségeiben)”. *Századok* 132/4 (1998): 765-792.

Csukovics Enikő: *Középkori magyar zarándokok.* Budapest, 2003.

Deák Éva: „Öltözködés és identitás a 17-18. századi Erdélyben a viseletsorozatok tükrében.” *Korall* 55 (2014): 150-168.

http://epa.oszk.hu/00400/00414/00046/pdf/EPA00414_korall_55_150_168.pdf

Entz, Géza: “Középkori végrendeletek művészeti vonatkozásai.” *Művészettörténeti Értesítő* 2 (1953): 171 – 175. (Erdélyi Múzeum-Egyesület Könyvtára)

Héjjné Détári Angéla: *Régi magyar ékszerek.* Budapest, 1965.

H. Gyürky Katalin: “Az ablakok üvegezéséről és az üvegfestményekről a középkori Magyarországon.” *Budapest Régiségei*, 32 (1998) 267-290.

H. Gyürky Katalin: *Üvegek a középkori Magyarországon.* (BTM Műhely 3.) Budapest, 1991.

Kalmár János: *Régi magyar fegyverek.* Bp. 1971.

Kovalovszky Júlia: *Gótikus és reneszánsz bútorok.* Budapest, 1980.

Kovács Kiss Gyöngy: *Rendtartás és kultúra.* Marosvásárhely, 2001.

Lupescu Makó, Mária: “Considerații privind testamentele nobiliare din Transilvania la sfârșitul evului mediu.” *Acta Musei Napocensis II. Istorie* 39 – 40 (2002 – 2003): 115 – 138. (A Történeti Intézet Könyvtára)

Eadem: “Erdélyi késő középkori nemesi végrendeletek tárgytörténeti tanulságai.” In: Pál-Antal, Sándor – Sipos, Gábor – W. Kovács, András – Wolf, Rudolf (ed.): *Emlékkönyv Kiss András születésének nyolcvanadik évfordulójára.* Kolozsvár, 2003, pp. 317 – 330.

Eadem: “Donum pro salute anime – un alt tip de oblație?” *Studia Universitatis “Babeș-Bolyai”. Historia* 51.2 (2006): 167 – 181. (A Történeti Intézet Könyvtára)

Mojzsis Dóra (szerk.): *Régi magyar öltözködés. Viselet dokumentumok és források tükrében.* Bp., 1988.

Németh, Gábor: *Ónedények. (Évezredek, évszázadok kincsei.)* Budapest, 1983.

Richardson, Catherine: „’Having nothing upon hym saving onely his sherte’: Event, Narrative and Material Culture in Early Modern England.” In Eadem (ed.): *Clothing Culture 1350-1650.* Aldershot and Burlington: Ashgate, 209-221.

Szende Katalin: „Viselet és textilkultúra a késő-középkorban.” *Századok*, 137. 2 (2003).

Szócs Péter Levente: „Kerámiaedények a régészet és az írott források tükrében”. *Korunk* 2004, július. (<http://epa.oszk.hu/00400/00458/00079/2004honap7cikk668.htm>)

Tompos Lilla: *A magyar viselet története*. Budapest, 2002.

Vintilă-Ghițulescu, Constanța (ed.): *From Traditional Attire to Modern Dress: Modes of Identification, Modes of Recognition in the Balkans (XVIth-XXth Centuries)*. Cambridge, Cambridge Scholar Publishing, 2011.

Zentai, Tünde: *Az ágy és az alvás története*. Pécs, 2003.

AJÁNLOTT:

G. Etényi Nóra - Horn Ildikó (szerk.): „*Idővel paloták ...*“ *Magyar udvari kultúra a 16-17. században*. Budapest, Balassi Kiadó, 2005.

Lovag Zsuzsa: *Középkori bronzművesség*. Bp., 1979.

Marosi Ernő (szerk.): *Magyarországi művészet 1300-1470 körül*. I-II. Bp., 1987. (kijelölt fejezetek).

Nagy Géza - Nemes Mihály - Tompos Lilla: *A magyar viseletek története*. Budapest, 2002.

Sigal, Pierre André: *Isten vándorai. Középkori zarándoklatok és zarándokok*. Budapest, 1989.

Turnau, Irena: *History of Dress in Central and Eastern Europe from the Sixteenth to the Eighteenth Century*. Warszawa, 1991.

Tompos Lilla: A korcovány az inventáriumok tükrében.

(https://library.hungaricana.hu/en/view/ArsDecorativa_13_1993/?pg=90&layout=s)

Weiner Mihályné: *Ónművesség*. Budapest, 1971.

9. Az episztemikus közösségek képviselői, a szakmai egyesületek és a szakterület reprezentatív munkáltatói elvárásainak összhangba hozása a tantárgy tartalmával

- kommunikációs készség fejlesztése
- elemzés hatékonysága
- interdiszciplinaritás
- magas fokú tárgyi ismeret, tájékozottság
- szakmai nyelv uralma

10. Értékelés

Tevékenység típusa	10.1 Értékelési kritériumok	10.2 Értékelési módszerek	10.3 Aránya a végső jegyben
10.4 Előadás	Fogalmi és tárgyi ismeret	Írásbeli vizsga	25%
	Interdiszciplinaritás	Írásbeli vizsga	10%
	Szakirodalom ismerete	Írásbeli vizsga	15%
10.5 Szeminárium / Labor	Önálló munka	Félévi írásbeli dolgozat elkészítése egy megadott téma alapján	25%
	Önálló munka	Referátum bemutatása egy megadott téma alapján	25%

10.6 A teljesítmény minimumkövetelményei
<ul style="list-style-type: none">
• a kötelező jellegű irodalom ismerete
• min. 70%-os aktív jelenlét a szemináriumokon
• alapvető fogalmak ismerete
• min. 50 pont elérése az írásbeli vizsgán
• félévi dolgozat leadása
• referátum bemutatása

Kitöltés dátuma: Kolozsvár, 2020. július 20.

Előadás felelőse

Dr. Lupescu Mária egyet. docens

Szeminárium felelőse

Dr. Lupescu Mária egyet. docens

Az intézeti jóváhagyás dátuma

Kolozsvár, 2020. július 21.

Intézetigazgató

Dr. Nagy Róbert-Miklós egyet. docens